

30.1.2025

YVV/156/2025

Asia: VN/1463/2025

Lausuntopyyntö selvityksestä sosiaali- ja terveysalan järjestöjen avustustoiminnan edellytyksistä ja linjauksista: Lausunnonantajan lausunto

1. Raportissa ehdotetaan avustustoiminnan uudistamista kahdella vaihtoehtoisella mallilla.

- A - Tasapainoista tulevaisuutta rakentamassa (raportin kappale 4.1.)
- B - Muutokseen sopeuttaminen (raportin kappale 4.2)

Kumpi malleista soveltuu mielestänne paremmin uudistuksen lähtökohdaksi?

Ei kumpikaan yllä mainituista, perustelu: Yhdenvertaisuusvaltuutettu toteaa, että valtuutettu on esittänyt yleisen näkemyksensä selvityshenkilön ehdotuksista kohdassa "5: Muita huomioitane raportista". Valtuutettu ei ota tässä vaiheessa kantaa siihen, kumpi selvityshenkilön tekemistä malleista olisi parempi.

2. Selvityshenkilön raportissa esitetyssä Tasapainoinen tulevaisuus- avustusmallissa avustuksia kohdennettaisiin viidelle tema-alueelle, jotka liittyvät yhteiskunnan keskeisiin haasteisiin, joihin liittyvään toimintaan tulisi jatkossa kohdentaa STEA-avustuksia. Teemat liittyvät suomalaisen yhteiskunnan keskeisiin haasteisiin, kuten ikärakenteen muutokseen ja kansansairauksiin. Kappaleessa 4.1 esitetyt teemat ovat:

- lasten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin lisääminen
- ikääntyneiden toimintakyvyn tukeminen

- mielenterveyden edistäminen
- yksinäisyyden vähentäminen ja osallisuuden vahvistaminen
- väestöterveyden edistäminen ja kansansairauksien ehkäisy)

Ovatko esitetyt teemat edustamasi organisaation näkökulmasta perusteltuja?

Yhdenvertaisuusvaltuutettu toteaa, että valtuutettu on esittänyt yleisen näkemyksensä selvityshenkilön ehdotuksista kohdassa "5: Muita huomioitane raportista". Valtuutettu ei ota tässä vaiheessa kantaa esitettyihin teemoihin tai niiden tärkeysjärjestykseen. Jos STEA-avustusten tulevassa rahanjaossa valitaan määrääjäksi tietyt teemat, yhdenvertaisuusvaltuutettu pitää tärkeänä, että teemat ilmentävät keskeisiä yhteiskunnallisia ongelmia, ja niiden ratkaisemiseksi työskentelevien järjestöjen toimintaedellytykset turvataan.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu katsoo, että kohdassa 5 esitetyn yleisen näkemyksen mukaisesti teemoja valittaessa tulee tehdä huolellinen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvovaikutusten arviointi. Valtuutettu pitää tärkeänä, että teemojen valinnassa huomioidaan haavoittuvassa asemassa ja syrjinnän vaarassa olevat ihmiset. Valtuutettu myös katsoo, että järjestöjen väkivallan vastaisen työn edellytysten turvaamisesta on huolehdittava myös jatkossa, mikä ei tällä hetkellä näy teemojen kohdalla riittävästi. Selvityksessä on keskitytty, sinänsä tarpeellisesti, suuriin linjoihin, mutta pienten teemojen osalta selvitys jättää kysymyksiä. Monille marginaalisemman kohderyhmän järjestölle annettu avustus on oletettavasti avustussummien pienemmästä päästä, mutta avustussumma on kriittinen toiminnon ylläpitämiselle ja marginaalissa olevan kohderyhmän tuelle.

Arvionne teema-alueiden tärkeydestä asteikolla 1-5 (1= tärkein, 5 = vähiten tärkeä); Käytä kutakin vaihtoehtoa vain kerran seuraavissa kysymyksissä. A) Lasten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin lisääminen

-

Arvionne teema-alueiden tärkeydestä asteikolla 1-5 (1= tärkein, 5 = vähiten tärkeä) B) ikääntyneiden toimintakyvyn tukeminen

-

**Arvionne teema-alueiden tärkeydestä asteikolla 1-5 (1= tärkein, 5 = vähiten tärkeä) C) mielen-
terveyden edistäminen**

-

**Arvionne teema-alueiden tärkeydestä asteikolla 1-5 (1= tärkein, 5 = vähiten tärkeä) D) yksinäi-
syyden vähentäminen ja osallisuuden vahvistaminen**

-

**Arvionne teema-alueiden tärkeydestä asteikolla 1-5 (1= tärkein, 5 = vähiten tärkeä) E) Väestö-
terveyden edistäminen ja kansansairauksien ehkäisy**

-

**3. Selvityshenkilön raportissa on esitetty kappaleessa 4.1.3., että järjestöjen toi-
minnan alueellisia hyödyntämismahdollisuuksia voitaisiin lisätä ja hallinnollista
taakkaa keventää siirtämällä hyvinvointialueiden järjestöavustukset STEAn hal-
linnoitavaksi? Kannatatteko ehdotusta järjestöavustusten siirtämisestä hyvin-
vointialueilta STEA-avustuksiksi? Valinta:**

Ei, perustelu (ei pakollinen) [Yhdenvertaisuusvaltuutettu ei muodosta tässä vaiheessa lopul-
lista kantaa siihen, pitäisikö kaikki järjestöavustukset siirtää hyvinvointialueilta STEA-avus-
tuksiksi. Tällainen kysymys vaatii jatkovalmistelua ja tiedon tuottamista hyvinvointialueiden
rahoituksenjakomalleista järjestöille. Valtuutettu toteaa, että tällaista kysymystä pitäisi myös
tarkastella kokonaisvaltaisesti ottamalla huomioon järjestöjen rahoitus pohja kaikessa laa-
juudessaan. Valtuutettu suhtautuu lähtökohtaisesti kuitenkin pidättyvästi nyt tehtyyn ehdo-
tukseen. Valtuutetun käsityksen mukaan hyvinvointialueilla on pystytty vastaamaan alueelli-
siin erityistarpeisiin ja pystytty luomaan uudenlaisia työskentelyjen malleja yhteistyössä jär-
jestöjen kanssa, mikä puoltaa tällaisen rahoitusmallin jatkamista. On tärkeä varmistaa, että
painopiste ei siirry täysin suuriin, valtakunnallisiin järjestöihin, vaan alueellisen järjestötyön
paikallinen osaaminen ja osallisuuden mahdollisuudet säilytetään.

4. Kappaleessa 4.1.1.6 selvityshenkilö on esittänyt tapoja, joilla teemoja olisi mahdollista työstää edelleen siten, että STEAlla on alkuvaiheessa merkittävä rooli. Miten mielestänne mahdolliset muut teemat tulisi määritellä?

Ei, perustelu (ei pakollinen) [Yhdenvertaisuusvaltuutettu ei muodosta tässä vaiheessa lopullista kantaa siihen, pitäisikö kaikki järjestöavustukset siirtää hyvinvointialueilta STEA-avustuksiksi. Tällainen kysymys vaatii jatkovalmistelua ja tiedon tuottamista hyvinvointialueiden rahoituksenjakomalleista järjestöille. Valtuutettu toteaa, että tällaista kysymystä pitäisi myös tarkastella kokonaisvaltaisesti ottamalla huomioon järjestöjen rahoituspohja kaikessa laajuudessaan. Valtuutettu suhtautuu lähtökohtaisesti kuitenkin pidättyvästi nyt tehtyyn ehdotukseen. Valtuutetun käsityksen mukaan hyvinvointialueilla on pystytty vastaamaan alueellisiin erityistarpeisiin ja pystytty luomaan uudenlaisia työskentelyjen malleja yhteistyössä järjestöjen kanssa, mikä puoltaa tällaisen

5. Muita huomioitanne raportista

Yhdenvertaisuusvaltuutettu on itsenäinen ja riippumaton viranomainen, jonka tehtävänä on syrjintään puuttuminen ja yhdenvertaisuuden edistäminen erityisesti vähemmistöjen osalta. Valtuutetun tehtävänä on myös ulkomaalaisten aseman ja oikeuksien edistäminen. Valtuutettu toimii lisäksi kansallisena ihmiskaupparaportoijana ja naisiin kohdistuvan väkivallan raportoijana, sekä maasta poistamisen täytäntöönpanon valvojana. Yhdenvertaisuusvaltuutetun tehtävistä säädetään yhdenvertaisuuslaissa (1325/2014), laissa yhdenvertaisuusvaltuutetusta (1326/2014) ja ulkomaalaislaissa (301/2004).

Yhdenvertaisuusvaltuutettu esittää lausuntopyynnön kohdassa "5 Muita huomioitanne raportista" yleisen näkemyksensä selvityshenkilön ehdotuksista. Valtuutettu kiinnittää huomiota siihen, että STEA-avustusten jakolinjoja määriteltäessä on syytä tehdä huolellinen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvovaikutusten arviointi. Tämän lisäksi valtuutettu kiinnittää huomiota kolmeen näkökulmaan: 1) naisiin kohdistuvaan väkivaltaan, 2) haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten tuen tarpeeseen ja 3) järjestöjen tekemän työn yhteiskunnalliseen merkitykseen, mikä edellyttää valtiolta järjestöjen tekemän työn riittävästä rahoituksesta huolehtimista.

Naisiin kohdistuva väkivalta on vakava ongelma

Yhdenvertaisuusvaltuutettu kiinnittää huomiota siihen, että naisiin kohdistuva väkivalta on vakava ongelma, joka koskettaa monia naisia ja heidän läheisiään. Väkivalta on sukupuolittunut ilmiö eli väkivallan muodot, motiivit ja seuraukset ovat erilaisia eri sukupuolille. Tilastokeskuksen tekemän kyselytutkimuksen mukaan parisuhteessa olevista naisista noin

kolmasosa on kokenut elämänsä aikana kumppaninsa tekemää fyysistä väkivaltaa. Seksuaaliväkivaltaa kokeneita naisia on vielä enemmän: 16-74-vuotiaista naisista 43 prosenttia on kokenut seksuaaliväkivaltaa elämänsä aikana.

Väkivalta aiheuttaa monia haitallisia seurauksia fyysiselle terveydelle, mielenterveydelle, naisten kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille, sosiaalisille suhteille, ja muille perheenjäsenille ja läheisille. Selvityshenkilön raportissa ei ole kuitenkaan nostettu naisiin kohdistuvaa väkivaltaa esille, vaikka kysymys on terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin ytimessä. Yhdenvertaisuusvaltuutettu katsoo, että väkivaltatyötä tekevien järjestöjen saamasta riittävästä rahoituksesta on huolehdittava myös tulevaisuudessa ja naisiin kohdistuvan väkivallan pitäisi näkyä asetettujen teemojen sisällä ja erillisteemoja määriteltäessä.

Haavoittuvien ihmisten tarpeet

Yhdenvertaisuusvaltuutettu pitää tärkeänä, että STEA-rahoitusten avulla on vastattu haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten tarpeisiin. Valtuutettu katsoo, että yhteiskunnassamme on syrjäyttäviä taskuja, joissa haavoittuvassa asemassa olevat ihmiset ovat heikossa ja alisteisessa asemassa, ja heidän pääsynsä avun ja tuen piiriin on erityisen vaikeaa. Haavoittuvuutta lisääviä, hyväksikäytölle ja väkivallalle altistavia tekijöitä tunnistetaan kuitenkin huonosti palvelujärjestelmissä. Myös yhteiskunnallisen päätöksenteon edellyttämässä tietopohjassa on selviä puutteita, kun tarkastellaan eri ryhmien, erityisesti vähemmistöryhmien kokemaa hyväksikäyttöä ja väkivaltaa.

Järjestötyön avulla tavoitetaan marginaalisia ryhmiä ja erityisen haavoittuvassa ja vaikeissa elämäntilanteissa olevia ihmisiä. Haavoittuvuutta lisääviä ja väkivallalle altistavia tekijöitä ovat esimerkiksi ikä, sukupuoli, vammaisuus tai johonkin vähemmistöön kuuluminen. Vähemmistöasemassa olevat henkilöt voivat kokea moniperusteista syrjintää, mutta he eivät välttämättä hakeudu oma-aloitteisesti viranomaisten luo ja tuo kokemuksiaan esille. Esimerkiksi paperittomille henkilöille, seksiä myyville ihmisille, väkivallan tai ihmiskaupan uhreille viranomaisten palvelut voivat olla liian korkean kynnyksen takana. STEA-rahoitusta jaettaessa esimerkiksi maahanmuuttajanaisten tuki, kunniaan liittyvän väkivallan vastainen työ ja ihmiskaupan vastainen työ ovat volyymiltaan pieniä, mutta merkitykseltään suuria järjestöjen tuottamien palveluiden piirissä olleille henkilöille.

Valtuutettu katsoo, että järjestötyö on erityisen tärkeä haavoittuvimmassa asemassa olevien tavoittamiseen ja tukemiseen. Tämä näkökulma ei tule riittävästi esille ja se tulee huomioida vahvemmin valmistelun jatkovaiheessa.

Selvityshenkilö nostaa raportissaan esille kysymyksen toiminnan järjestämisvastuusta. On selvää, että julkisen sektorin tulee vastata sen järjestämisvastuulla olevista asioista, mutta käytännössä järjestöjen tekemä työ on ollut monissa erityiskysymyksissä tärkeässä roolissa.

Myös kansainväliset ihmisoikeuksia valvovat elimet ovat todenneet, että valtion on perusteltua tukeutua myös järjestöjen osaamiseen ja tehdä monissa kysymyksissä yhteistyötä järjestöjen kanssa.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu kiinnittää huomiota siihen, että erityisesti haavoittuvien ryhmien osalta valtion ja järjestöjen välinen työnjako voi olla monisyisempi. Järjestötyö tavoittaa haavoittuvimmassa asemassa olevia henkilöitä tavalla, johon viranomaiset eivät kykene. Järjestöissä voidaan rakentaa luottamusta ja myös osallistaa syrjäytymisen tai hyväksikäytön vaarassa olevia ihmisiä ja ryhmiä eri tavoin kuin viranomaispalveluissa. Tiedetään esimerkiksi, että osalla maahanmuuttaneista naisista on erityistarpeita parisuhdeväkivallasta selviytymiseen heikon taloudellisen aseman ja puutteellisen kielitaidon takia. Myös monilla ihmiskaupan uhreilla on ollut lähisuhteessa tapahtunutta hyväksikäyttöä ja väkivaltaa jo lapsuudesta lähtien. Kun he ovat saaneet järjestöistä heidän tarpeidensa mukaista tukea ja apua, heidän on ollut helpompi toimia myös rikosprosessissa, mikä on helpottanut poliisin, syyttäjien ja tuomareiden työtä.

Järjestöjen tekemä työ vahvistaa kansalaisyhteiskuntaa ja on yhteiskunnallisesti vaikuttavaa

Yhdenvertaisuusvaltuutettu kiinnittää lopuksi huomiota järjestöjen tekemän työn moniin tärkeisiin merkityksiin ja sen vaikuttavuuteen osana yhteiskunnallista päätöksentekoa. Järjestöt ovat tarjonneet väylän monille eri asemassa oleville ihmisille osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan. Kokemusasiantuntijuus ja vertaistoiminta on parantanut asiakaslähtöisyyttä niin yksittäisten asiakkaiden kohtaamisissa kuin viranomaiskäytäntöjen kehittämisessä. Esimerkiksi hyvinvointialueilla on hyödytty käyttäjäystävällisten palvelupolkujen kehittämisestä yhteistyössä kokemusasiantuntijoiden kanssa. Kokemusasiantuntijoiden rekrytointi, kouluttaminen ja tukeminen on ollut järjestöjen kautta tehtävää työtä. Julkinen sektori on hyötynyt yhteistyöstä järjestöjen kanssa, kun STEA on rahoittanut hankkeita, joissa on kehitetty esimerkiksi sukupuolisensitiivisiä toimintatapoja.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu kiinnittää lisäksi huomiota siihen, että järjestöt pystyvät nostamaan esille haavoittuvien ihmisten ääntä ja toiminaan heidän puolestapuhujinaan. Yhteiskunnalliseen keskusteluun ja päätöksentekoon tarvitaan kaikkien eri asemassa olevien ihmisten näkökulmia. Haavoittuvassa asemassa olevilla ihmisillä ei välttämättä ole ilman järjestöjen tukea mahdollisuutta tulla kuulluiksi, mutta järjestöjen kautta heidän äänensä tulee kuuluville. Tämä omalta osaltaan tukee moniäänisyyttä, vahvistaa kansalaisyhteiskuntaa ja sitä kautta demokraattista päätöksentekoa. Ilman järjestöjä ja niille suunnattua riittävää rahoitusta moniäänisyydestä ja vahvasta kansalaisyhteiskunnasta on vaikea pitää kiinni.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu katsoo, että järjestöt tekevät merkittävää yhteiskunnallista vaikuttamistyötä, jota ilman yhteiskunnallinen keskustelu ja päätöksenteko heikkenisi. Järjestöt ovat tärkeitä tiedontuottajia ja heidän asiantuntijuutensa on jatkuvasti käytössä osana

yhteiskunnallista päätöksentekoa. Järjestöjen panos on merkittävä yhteiskunnallisessa päätöksenteossa niiden tuomien näkökohtien johdosta esimerkiksi vammaisten ihmisten, etnisten vähemmistöjen tai seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen tilanteesta. Asiakastyössä kertyneen tiedon perusteella järjestöt ovat pystyneet osoittamaan puutteita niin lainsäädännössä kuin viranomaisten toiminnan rakenteissa ja käytännöissä. Järjestöt ovat esimerkiksi ensimmäisenä kiinnittäneet huomiota väkivallan uusiin ilmenemismuotoihin, kuten verkkovälitteiseen väkivaltaan, mikä on edistänyt yleisemmällä tasolla ilmiön tunnistamista ja siihen puuttumista. Järjestöjen tietotaidon hyödyntäminen edellyttää riittävästä rahoituksesta huolehtimista, missä STEA on ollut keskeisessä asemassa. Valtuutettu pitää tärkeänä, että tämä näkökulma ei unohdu arvioitaessa järjestöjen tekemän työn rahoittamista ja yhteiskunnallisen hyödyn saamista.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu

Kristina Stenman

Erityisasiantuntija

Anni Valovirta